

Esikoulu missä lapset puhuvat meänkieltä

Tämän vuen aykystissä perustettiin Pajalan Lillskogenin esikouluun Oravaniminen, kolmikielinen osasto, jossa minuriteettikieliset on etusiala.
– Tuntuu tärkeältä, ko aattelee tulevaisuutta, ette saapi olla matkassa rakentamassa jotaki uutta. Oon niin hauska saa lapsile aivan ilman vaivaa antaa semmosen lahjan, ko mitä kieli oon, sanoo esikoulunopettaja Johanna Hjærtström.

Nina Raatiniemi, vasemalla, ja Helmi Kangas-Veräjä, tansaavat kahen tangoa.

Johanna Hjærtström selittää, ette hänen oma ”daagis” oli isoäitin tykönä Lovikassa, missä kylän vaimot kutosit lovikkavanthuita ja puhuit meänkieltä.
– Mullaki oli oma ”daagis” minun isän tatin tykönä, Turtolassa, rajaväylän itäpuolela ja sieläki puhuthiin meänkieltä, sanoo lastenhoitaja Pia Lakkapää, joka oon se, joka puhuu lasten kansa suomea.

Johanna Hjærtström puhuu koko aijan meänkieltä ko taas Laila Mäki oon se, joka oon saanut omaksi osaksi puhua lasten kansa ruottia. Lillskogenille vanheemat saavat itte hakea paikan omile lapsile.
– Lapset ei tule tänne Lillskogeniin sattumalta, vanheemat tekevät aktiivisen valinan. Meilä oon oma jono Oravaosastoon, sanoo Johanna Hjærtström.

Ko met marsima ympäri Lillskogenin tiloja, huomaama ette muittenki osastoitten lapset puhuvat meänkieltä persunaalile.

Rakas uuesti kohtaaminen

–V aikka meän osasto oon se, jossa pittää puhua meänkieltä, niin oon tavalista, ette kunnan esikouluissa oon pedagogia, jotka käyttävät meänkieltä, selittää Pia Lakkapää.

Oon vielä varhain aamupäivälä, ko Helmi Kangas-Veräjä tullee Lillskogeniin hänen isän, Kjell Kangaksen, kansa. Syntyy rakas uuesti tapaminen kompiksen Nina Raatiniemen kansa, jolla oon suomi omana kielenä. Het hallaavat ja nauru suussa het alkavat tansaahmaan tangoa. Viggo Allan ja William Nedlund istuvat ja rakentavat Lego-kappaleista traktoria.

–Se oon hyvä, ette täälä olhaan niin konsekvanttiä puhuhmaan joka lapsile ommaa kieltä. Helmi laulaa mielelhään itteksensä meänkielä ja suomeksi ja met näemä, ette hään oon ymmärtäny, ette täälä oon olemassa muitaki kieliä, joista hään oon vähän utelias,

Johanna Hjærtström, vasemalla, puhuu koko aijan meänkieltä ko taas Pia Lakkapää puhuu suomea lasten kansa Lillskogenin esikouluissa Pajalassa.

sannoo Kjell Kangas, ennenko hään vinkkaa heitä tyttäreille.

Syystärmiinilä Pia ja Johanna olit Västeråsissa minuriteettipäivilä, joita Kouluvirasto oli järjestänny. Kahtena päivänä 620 minuriteettikieliopehtajaa 15:sta eri kieliryhmästä sait yhdessä intensiiviharjotusta. Toisena päivänä kaikki olit omissa kieliryhmässä.

Het toimivat puolipilossa

– Tulielut Astrid Kruukka ja Gerd Persson trimmasit meän meänkieliryhmää. Heilä oon paljon

tietoa ja het vaikuttavat meänkielen puolesta puolipiilossa esimerkiksi valmistelemalla opetusmateriaalia. Heilä oon kansa tehtävännä hoitaa ja kehittää Kouluviraston kotisivua ”Teemana äitin-kieli” (”Tema Modersmål”), selittää Johanna Hjærtström.

Johannan ja Pian visjuuni oon ette Orava saapi lapset käynthiin puhuhmaan heän ommaa kieltä aivan alusta asti. Ensi vuona vanhiimat lapset siirtyvät kuusvuotias-toimintaan ja silloin oon maholista lisätä siiheen kaikkiin pienimätki lapset.

– Tämä oon meän mielestä hyvä tie kulkea. Lapset antavat heän ommaa kieltä kaverillekki. Ko het sitte jatkava koulunkäyntiä met toivoma, ette het jatkossaki saavat opetusta minuriteettikielissä. Näin ei ole, ikävä kyllä, vielä tänä päivänä.

– Se oon eri asia, ette oon kieli vain takaraiivossa ko ette se toimii elävännä kielenä arkielämässä, sanoo Pia Lakkapää.

Ja Helmin ja Ninan tansi jatkuu.

Hasse Stenudd
Käänös: Erling Wande

STR-T nostaa hunteerinkit ”kylttyripottista”

Statens Kulturråd kävi pari nuvemperiäpäivää tutustumassa Pajalan kunthaan ja kohtasi sielä Tornionlaakson teatterin ja Svenska Tornedalingars Riksförbund- Tornionlaaksolaiset, STR-T.

– Meilä oon ollu antavat keskustelut ja nämä organisasiuunit oon saanu sanoa mitä net tulevaisuessa konkreettisesti halvaavat tehdä, sanoo generaldirektööri, Kenneth Johansson. Statens Kulturråd ker-

kesi näinä päivinä tehdä eri opintoviehrailluita ja viettää kyltyyriillan Vasikkavuomala. STR-T joka toimii kyltyyrisissä, kielellisissä ja yhtheiskunnallisissä kysymyksissä saapi osan heän toiminnasta rahotettua Statens Kulturrådin kautta. STR-T, n puhheenjohtajan Tore Hjortin mukkaan soli aivan paikala ette kyltyyriiraati viehraiili Pajalassa ko ette mainitut organisasiuunit reisasi Tukholhmaan.

– Meilä oon ollu tiilooki Statens Kulturrådin kans ja met olema nostanu

framile tuen METavisille, STR-T, n toimainajohtaja Maja Mella sanna.

Muuta mitä organisasiuuni toi framile oli kompetenssin nostoa kansankoulutustasola ja myös förslaaki ette saaha aikhaan ”kylttyripotti” josta STR-T koeaikana itte päättää mitenkö rahoja jaethais toisile kyltyyriinkantajille, ette helpomalla ja vähemmän pyrokraatisella laila luothais leveämpi kyltyyriininen pohja Tornionlaaksossa.

Tornionlaakson teatterin puhheenjohtaja Bengt

Niska ja Tore Hjorth oon kummakki yhdessä siitä ette organisasiuunit, jotka molemat tarttee vahvistusta rahalisesti, oon pitäneet mainiot keskustelut Statens Kulturrådin kans.

– Myös neuot mitä met olema saanu Statens Kulturrådetilta, ette mihinkä kääntyä ko met haema rahalista tukea, oon meile arvokhaita. Ja tärkeätä oon ette net saavat näähä meät ja tietää ketä met olema, sanoo STR-T, n förpyntinpuhheenjohtaja Tore Hjorth.

Maja Mella, toimainajohtaja STR-T ja Tore Hjorth, puhheenjohtaja STR-T. Kuva: Hasse Stenudd

● Puhheenjohtaja kiittää

Hei kaikki jäsenet ja muut lukijat!

Minun puhheenjohtajakautena liittossa on paikallisosastoja tullu jonku verran lissää, niin ette meillä on tänä päivänä toimivia osastoja Jellivaarassa, Pajalassa, Mataringsissä, Kaihnuussa, Uumajassa, Uppsaalassa, Stokholmissa ja Jöötteporissa. Paikallisosastoitten tehtävät on, lyhyesti sanottuna, huolehtia minuriteettiasioista paikallistasola, seurata mitä taphatuu ja tämän lisäksi vielä olla yhteistyössä paikallisten virastoitten ja muitten järjestöitten kansa. Tämä kehitys on hyvä meile mutta vielä suurempi määrä paikallisosastoja olis tietenki hyötyksi. Meän toivomus on, ette tullee olehmaan vielä enämpi semmosia, jotka huomaavat kunka tärkeä on pittää vaaria siitä, ette meän oikeuet toteutetaan paikallistasolaki, ja ette kaikki saavat tuntea,

ette het itteki ovat myötä tässä työssä paikallisosaton kautta – paikallisosastohaanaan on tärkeä kohtaustapaikka.

Minun puhheenjohtajakautena STR-T:ssä yhteiskuntaasiat on olleet etusijala eikä niinkään kieli ja kulttuuri. Näitä kahta viimeiseksi mainittua asiaa ei ole kuitenkaan kokonnan unohtettu, vain met olema suureksi osaksi luottanheet Tornionlaakson teatterihin kulttuurin osalta ja Meän Akateemian kielen säilyttämisen ja kehityksen osalta. Samala olema toiminheet erilaisissa, näile asioleikki suuntaa antavissa, prujektissa.

Mitä koskee yhteiskuntaasioita olema huomanheet, ette sitä myötä ko lainsäätäntö on ”painunut” sisäle viranomaihiin ja departementtiin niin on kansa yhteisten neuvotteluitten ja dialoogin tarve kasunut. Meillä on neuvotteluja vähemistöasioissa yli kol-

menkymmen eri kansallisten ja rekiunaalisten järjestöitten kansa ja tämä tarkoittaa sitä, ette meän pieni kanslii on nyt tullut kipurajale, jota met emmä saata nykysillä resyrsilä päästä yli.

Seuraava suuri ponnistus liittolle on ette tulevaisuussaki tullee uusia jäseniä. Olema nähneet ette monet jäävät pois iän vuoksi eli muista syistä. Met halvama siksi kehottaa kaikkia nykysii jäseniä ja muitaki vervaahmaan uusia jäseniä, lapsia, lastenlapsia, lastenlastenlapsia, ystäviä ja tuttuja, ja freistata saa heitä perustamhaan STR-T:n nuortenjärjestön. Nuorissahään se tulevaisuus on! Virkamiehet pitävät tärkeännä, ette kaikila minuriteetilä on nuorisjärjestö ja net kehottavat meitä perustamhaan semmosen. STR-T on koko maata käsittävä järjestö, jolta vielä puuttuu nuorisosasto ja siitä pulasta

Tore Hjort.

met halvama päästä Teän kaikitten avula. Se yhteistyö- ja toimintapohja, jolla on nimenä Nuori Minuriteetti, ja prujekti

Laakso Chikkis luppaavat hyvää tulevaisuussa. Kiitoksia monipuolisesta toimintavuosta ja met liittossa toivotamme

kaikile lukijoile Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta 2014!

Liiton puhheenjohtaja

STR-T:n konkressi

Aprillissä on taas aika pittää STR-T:n vuosikonkressin joka tällä kertaa piethään Mataringin Tornedalens Folkhögskolala. Motiuunit konkressiin pittää olla sisälä viimisthään ensimmäinen päivä februaaria.

STR-T kotisivulta www.str-t.com löytyy myöhemin tietoja päivämäärästä, ajoista ja ohjelmasta.

Svenska översättningar på webben <http://www.str-t.com/metavisi.php>

Sankari palkitti toista sankaria

Daniel Särkijärvestä tuli Arjen sankari 2013. Mutta pari päivää ennenku Daniel lähti Stockholmiin ja Arjen sankarifinaahliin, hän kotona Kaihnuussa oli palkittamassa Ytterbyn koulun rektoria, Mervi Höglin, joka sai Meän Kulttuurikehon palkinnon siitä että hään rektorina on antanu lapsile maholisuuen että minuriteettikielenä oppia suomenkieltä.

Kaks päivää myöhemin, 29 päivä nuvemperia, Daniel Särkijärvestä tuli suorassa lähätyksessä Sisu Radion kuuntelijoitten äänestyksen jälkehin, Arjen sankari 2013. Daniel on näyttäny että yks ihminen saattaa saaha pallon pyörimään ja saaha aikhaan muutoksia. Muun muassa Sisu Radio, Suomen Instityytti ja avisi Ruotsin-Suomalainen oli järjestäny äänestyksen ja Daniel palkithiin taistelusta että kaikki kläpit tarttis saa kuolituksen omala

Daniel Särkijärvi.

äitinkielelä.

– Yhessä met olema näyttäny että tämä on tärkeä kysymys ja että met saatama saaha kolossin liikheele, Daniel Särkijärvi sannoo.

Ennen tätä tapahtumaa Danieli oli nostamassa framile rektori Mervi Höglin työtä kotikentälä. Mervi Höglin oli yllätyny ja ilonen eikä tieny etukätheen mithään mitä oli tulossa.

Vasemalta: Lennart Rohdin, joka aikohnaan oli kirjottamassa minuriteettilakia, rektori Mervi Höglin ja Meän Kulttuurikehton Daniel Särkijärvi ja Maarit Kemi.

Kuva: Hasse Stenudd

– Mervi on näyttäny tietä Ruottin rektoreile että on maholista mennä kansalisen minuriteettilain mukhaan ja antaa

oppilhaile jotka kuuluu näihiin minuriteetihiin heän lailisen oikeuen näihiin kiehiin jo tänäpäivänä, Daniel Särkijärvi

luki mutiveerinkistä. Yks syy että Daniel Särkijärvestä itte tuli Arjen sankari oli kuulema hänen jääpäisyys.

STR-T

PRENUMERATION/ADRESS-ÄNDRING/REDAKTION: TILAUKSET/OSOTEMUUTOS/TOIMITUS:

STR-T
Aapua 6, 957 94 Övertorneå
Tel: 0927-240 74
Fax: 0927-240 85
E-post/sähköposti:
info@str-t.com
Hemsida/kotisivu:
www.str-t.com

Redaktör/toimittaja:
Hasse Stenudd
hans.stenudd@str-t.com

BANKGIRO: 669-2230
TILINUMERO:
Ylitornion osuuspankki 553300-430574
PRIS/HINTA: 150 SEK/17 EURO
(inklusive medlemsavgift/jäsenmaksu sisältyy)
UTGIVARE/JULKASIA:
Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset

Julkasuperiaatheet

Tämä jällaa METHiin lähätettyjä materiaalia. Toimituksela on oikeus lyhentää tekstiä. Selviä tekstivikoja saatethaan korjata. Toimituksela on oikeus vappaasti kääntää tekstiä. Kirjottaja saapi olla anonymi, mutta toimisto häättyy saaja nimen. Met emmä lähätä takasi meile lähätettyä materiaalia, jos omistaja ei sitä vaai. MET-avisin tavote on ette julkasta meänkielen kaikila varieteetilä olevaa tekstiä. Avisin pyrkimys on olla kieltähoitava niin kauas ko maholista.

Publiceringsprinciper

För till MET-avisi insänt material gäller följande. Redaktionen förbehåller sig rätten till att förkorta insända texter. Uppenbara felaktigheter i språket kan rättas. Redaktionen har rätt att fritt översätta texten. Skribent har rätt att vara anonym, men namn måste uppges till redaktionen. Insänt material returneras ej om inte skribenten särskilt ber om det. MET-avisi har som målsättning att publicera innehåll på de varieteter som finns i meänkieli. idskriften har ambitionen att vara språkvårdande så långt det är möjligt.

Kullanfäriä elämälle

Ängsgårdenin uuela trähvipaikkala Luulajassa Birgit Kajava freistaa järjestää kullanfäriä elämähmään vanhustenhuolossa asuville. Täälä kaikki joilla oon suomi eli meänkieli äitinkielenä saattavat kokkointua ilosessa seurassa.

– Mie tykkään ette tänne oon oikeen hauska tulla. Mie olen 87 vuotta vanha ja täytän kohta 100, sanoo Helena Dahlström, jolla oon juuret Juhonpietissä Pajalan kunnassa. Aamupäivälä yksi ryhmä oon jo kokkointunnu vanhustenhuoltopaikkaan Luulajassa. Birgit Kajava

selittää elävästi kunka hauskaa heilä oon ollu. Yksi osanottaja alko tansaamaan ko hään pelasi ”Knapsu”-laulun Pääjärven Torvaldin CD:stä.

– Torvaldi ja Lindbergin Bosse oon meän CD-suosikit täälä Mjöl-kuddenin Ängsgårdenilla, sanoo Birgit Kajava. Nyt oon linsjin jälkhiin ja nyt kokkointuu uusi ryhmä. Joukko ihmisiä oon jo istunheet juhlasalhiin. Tilaustaksi tullee joit-tenki kansa, jotka asuvat muila vanhustenkoila ja net istuvat rullatoolissa ja niilä oon hoitaja matkassa. Kauko Niskala pannee mikrofonin karaoke-kon-

Birgit Kajava oon ottanut matkhaan Luulajan Ängsgårdenin vanhuushuoltoon CD:itä, jotka sisältävät tornionlaaksolaista musiikkia. Kuva: Hasse Stenudd

Heti ko pelataan valsia, Helena Dahlströmin jalat alkavat tempoihleen. Birgit ja Helena tansaamassa rauhalista valsia.

heesheen. Täälä aiothaan laulaa!

Hauskalta tuntuva tunnelma

Birgit Kajava, joka oon

Joka maanantai Birgit Kajava tulee kohtaamaan Luulajan kunnan vanhustenhuolossa asuvia ja lukkee niile mm. Haaparannanlehteä.

kotosin Koivukylästä oli töissä alisysterinnä, mutta 15 vuotta aikaa, hään sai arthroosin ja hään ei enää saattanu olla töissä siukakahoiossa. Hään selittää, ette ko hään oli Punasessa Ristissä töissä neljä vuotta aikaa, hään sai yhteyen Vuxenskolanin opintoliiton kansa ja sitte heti tuli ”Meänkieli”-prujektista tosiasia.

– Meilä oon täälä joka ainua kerta kaksi ummikka, vaikka het ei tunne ythään ainuata suomen eli meänkielen sanna. Het tykkävät meän tunnelmasta, selittää Birgit Kajava.

–William Snellin kirja ”Kamaripirtiltä” oon framila pöyälä koko aamupäivän. Yksi muu tykätty

kirja oon ”Toornionlaaksolainen kuvakalenteri”, jonka oon tehny Hjördis Piuva Anderssonni.

Muistot pursuavat framile

– Se riittää ette met plaavaama framile vaikka kissan kuvan, niin kekus-telut alkavat ja muistot pursuavat framile, sanoo Birgit Kajava ja hallaa Helena Dahlströmiä, joka ilosesti oon laulussa matkassa. Helena nousee ylös ja tansaa hiljasen valsin Birgitin kansa.

– Mie en tykäny laukkoa tansilavoila. Se oon niin hauska tulla tänne ja täälä mie saanki tansata, sanoo Helena Dahlström, joka liikkuu helposti vaikka hänen ikä oon jo

87. Ennenko tarjotaan kahvit ja nisut niin laulethaan ”Tornionlaaksoson laulu”.

Mie servaan kaikkia Luulajan kunnan huolto-paikkoja meänkielen ja suomen kielen asioissa ja minun mielestä nyt on korkea aika Luulajan kunnala alkaa tukehmaan tätä toimintaa. Viiminen päivä desemberiä tämä prujekti loppuu, sen jälkhiin kukhaan ei tiä mitä tapahtuu. Mutta mie tiän, ette meän vanhukset halvavat ette tämä jatkuis, sanoo Birgit Kajava. Ja ulkona syysiltapäivä peittää kaikki paikat pimehään.

Hasse Stenudd

Käänös: Erling Wande

Mukavaa ko uusia sanoja hunteerathan

Mitäs sanoja meänkielälä käytethään vastaamaan semmosia ruottin kielen sanoja ko ’gynekolog’, ’moderkaka’ eli ’bemanningsföretag’? Meän akateemi kävi Malmivaaran ko koamassa vanhoita ja uusia meänkielen sanoja, joita käytethään Jellivaaran puolela puhutussa meänkielivarieteetissä ja tallentamaan niitä tulehvaan sanakirhjaan.

– Meitä tuli vastaan semmonen voima ja inspirasjuuni näissä kieliasioissa, paljon voimakkaampaa ko mitä olis saattanu oottaakhaan. Ihmiset olit avoimia ja niilä oli semmonen usko tulevaisuuteen, ette met häymä heti tulla takasi

tänne, sanoo Birgitta Rantatalo Korpilompolosta.

Yhtenä nuvemperiiltana Meän akateemi kuttu Jellivaaran perukan väkeä trähvile Malmivaaran vanhaasheen kruuamyseymhiin. Nuin 25 henkeä oli tullu paikan päälä, monta uuttaki, jotka ei olheet ennen olheet tässä työssä matkassa. Märta Nylund Markusvinsasta ja Birgitta Rantatalo Korpilompolosta alottivat illan soittamalla ja laulamalla ”Kryyimaa”-laulun.

– Meän akateemi oon ittenhäinen säätiö. Met halvama saa myötä sanakirhjaan sanoja, joita käytethään Jellivaaran meänkielälä. Met halvama kansa saa koota uusia sanoja, semmosia joita käytethään arbetsförmeetlinkissä eli vakutus-kassas-

sa, Märta Nylun sanoo.

– Tämä oli hauska. Met tulema eri kylistä ja joilaki oon vaikka saamenkielisiä sanojaki matkassa, toisista kuulee, ette het ovat kotosin Toornionlaaksosta ja joilaki oon se tyypilinen jellivaaralinen malli

ääntää sanoja, jota kuulee Jellivaaran puolen kylissä. Yksi mukava asia oon, ette ko joku hoksaa jonku sanan, toiset sanovat: ”Joo, niinpä tietenkä.”

Näin selittää Lennart Ejemalm. Hänen ryhmä oon löytäny kolme koulu-

sanan varianttia: skoulu, skoula ja koulu.

Parin tiiman vireän työn jälkhiin tarjotaan kaffia ja voileipää, ennenko Birgitta ja Märta ottavat tämän illan uuet sanalistat nauhale. Ilo oon aivan kouhraan tuntuva ja naurut

lähelä.

– Mikä voima, mie häyn heti tulla takasi tänne, sanoo Birgitta Rantatalo.

Hasse Stenudd

Käänös: Erling Wande

Birgitta Rantatalo, vasemalla, ja Märta Nylund, alottavat laulula ”Kryyimaa”, ko Meän akateemi kokoaa uusia ja vanhoita meänkielen sanoja.

Kuva: Hasse Stenudd

Vasemalta käsin: Lennart Ejemalm, Ture Andersson, Lars-Göran Ejemalm, Salli Björnfot ja Nanny Isberg, kääntävät innokhaina uusia ruottalaisia sanoja meänkielälä.

Yks ja toinen jouluku

Kirjottanut Kerstin Tuomas Larsson

Valo loistaa tyttären kasuviin, varovaisesti hänen lyöpi silmät auki. Nuot valot oon eilen laitettu loistamaan ja niitä ei ole vyöksikhään sammutettu.

Sofia makkaa jäljelä sängyssä ja rohki nauttii valoista ja kaikista koristuksista jotka riippuvat joulukuudessa. Sofia ja hänen pikkusisar oovat sen yhdessä eilen koristanheet. Mamma oon kuitenkin pannu kuusen lalhvaan tähän ja joitaki kräpistyksiä sinne tähän alle. Niin eihään het sisaren kans uletu niin korkealle vielä. Tänä vuonaki Sofia oon saanu tehdä kräpistyksiä koulussa ja hänen näkkee selvästi mikkä hänen oon tehny tänä vuona ja mikkä oon tehty ennen ko hänen oli nuorempi eikä niin hyvä niitä tekheen.

Ensi vuona hänen täyttää kolmetoista vuotta ja nyt hänen kyllä ossaa yhtä ja toista. Mammala oon alkanu olheen iso apu hänestä kaikissa kotitehtävissä ja vielä navetassaki. Eihään hänen paljon ennää leekakhaan. Hään ei viitti leekata vaikka haluttaiski vähin. Hään oon pishiin tyttäristä luokassa ja oovot ihmiset uskovat ette hänen oon paljon vanhempi ko mitä hänen oon.

Hään oon niin pitkä ja muutenki vaimon näkönen. Hällä oon jo niin isot tissitki ja pempuki oon isompi ko hänen luokkakaverilla niin hänen ei kerta kaikkiaan paljon viitti leekata. Ja monttiki hällä oon ollu jo vuen.

Hään tykkää pojista ja kyllä hänen kans pruukaa kattoa pitkiä tummia nuoria miehiä, toivoo ette hänen saapii kauhniin hyvän miehen. Hään ei halva miestä joka oon laiska ja juopii ymiä, ei isän-kaltaista. Mutta hänen ei tykkää siitä ko pojat koulussa pakkaavat klämmähmään ja nipistelheen hänen tissiä eli klappaavat häntä pempule ja

sanovat ette – Mikä perse, oon ko seittemän leivän uuni.

Välhin ko hänen oon yksin hänen ei kuitenkaan malta olla leekamatta paperitokitten kansa. Niitä hänen leikkoo pris-kurantista ja sopivia vaattheita hänen kans hakkee sieltä. Ko hän leekaa hällä pruukaa olla kaks lasta, tyär ja poika. Se piisaa hyvin silläko hänen ei tykkää isoista perheistä, niissä oon niin kova meteli ja korkea ääni. Heän koissa ei ole ko kolme lasta ja se piisaa hyvin. Isoveli käyppi jo realikoulua. Sofia meinaa kans hakea siihen kouluun ko hänen ensiksi oon käyny valhmiiksi tämän kansakoulun. Realikouluun häätty hakea mutta Sofia tykkää ette kyllähän hälläki mennee aika hyvin koulussa niin eikhöön hänenki pääse jatkhaan koulunkäyntiä. Mamma ja pappa ei ole käyhneet ko kansakoulun ja sillähään niillä ei ole mithään korkeampia ammattiakhaan, tavalisia työläisiä. Sofia kyllä halvais jonku fiinin ammatin ittelensä niin ette sais kuukausipalkan, ja sitte vielä kulkea fiinissä vaattheissa joka päivä eikä vain pyhinä ja isoimpina juhlina, niinku nyt jouluna.

Kova koputus kuuluu ovelta, perhe istuu köökissä paitsi ei pappa. Se oon tietenki krannissa ja Sofia toivoo ette se ei ole niin hopussa tulheen sieltä.

Tonttu meeltää aikans oven takana ennenkö se aukasee oven. Kylmä ilma karsii köökiin, tonttullahään oon kelkkaki matkassa ja sen päälä sillä oon jouluklappisäkki. Sofia näkkee ette kelkka oon verissä, kuivanu veri joka köökin lämmössä alkaa sulahmaan ja jättää laattialle isoja punasia fläkkiä.

Sofia tuntee kelkan. Se tietää ette sen päälä oon lahattu sika oktuuperissa, jota nyt jouluna syöthään. Het aina itte kasvatavat joulusian ja pappahään

Kerstin Tuomas Larsson.

Kuva: Hasse Stenudd

myypii sikoja, tillaa niitä etelästä ja myypii niitä sitten Pajalan syrjäkylhiin.

Sofia ei saata keskittyä tontun puhheishiin ja jouluklappijakhoon, ottaa kyllä hänen paketit vasthaan mutta hänen silmät oon jäähneet kiini kelkhaan ja verheen joka sullaa ja vähän kertaa tippuu ja kastelee köökinlaattia. Sofiaa inhottaa, hänen toivoo ette tonttu heti alkais lähteen. Viimivihtoin se lähtee tyhjän säkinsä ja kelkan kans.

Kohta samassa pappa astuu sisäle päissä ko ellun kana ja lankea sölälens laattialle, suuttuu ja huutaa ette kukas oon kastelu laattian? Hään ei oota vastausta ko menne ulos ja jonku aijan päästä hänen tullee sisäle hinkki käessä ja santaa koko köökin laattian.

Koko perhe piättää henkeänsä pölöstä. Pappa saapii nyt kynshiinsä suupan ja alkaa pieksäh-

mään alle kaikki jirlangit. Kukhaan ei tohi puhua mithään. Kaapin päältä pappa ottaa tontun ja lyöpii sen laattihaan, se mennee piehniin kappahleishiin. Siuttimenheessä kamahriin se lyöpii mammaa vathaan, mamma ääntää ja varmahtaa. Pappa sanoo ette sie sinun huora otitki Otun tontaksi, miehään olen sen kieltäny käymästä meilä. Ja jos mie olisin saanu sen kiini tuola ulkona niin olisin sen oorninkhiin pieksäny, mutta kompastun siihen kelkhaan jota se kisko. Kuulin vielä sen ilkeän naurun kunka se levisi ympäri pimeän jouluillan. Jos vielä sen näen minun kartanola niin mie tapan sen. Mamma, ei se ole niin helppo niitä tonttuja saa. Etkös sie vieläkhään ole oppinu ette se pittää olla suu kaikila teilä kiini ko mie puhun. Pappa kompastuu kamarin kynnyksele, ko se sieltä pääsee ylös se paiskaa kiini oven ette taaliterikit huiskuvat seinässä.

Vähän aijan päästä kova kuorsaus kuuluu kamarista. Nyt perhe tohtii alkaa viskuttelheen vähän toisillensa, papasta ja hänen hommista ei puhuta mithään eikä tulla puhuhmaan huomenakhaan, ja luultavasti ei koskhaan tulevaisuusakhaan. Kaikki oon hyvin ko se oon selvilä. Jouluntunnetta ei ennää ole. Sofia kokoa hänen aukasemat jouluklapit ja hiipii hiljan kamahriin, panne klapit sängyn alle, riisuu ittens ja menne täkin alle. Sielä hänen antaa kyynelheet valota pitkin kasuvia, ko sautavat suun hänen ottaa net kielen pääle, maistuvat vähän suolalta. Vihtoinki uni viepii hänen eri mailhmaan ja sielä vietethään joulua eri tavala ko täälä Sofian kotona.

Tulihään tästä jouluaatosta loppujen lopuksi mukava, valosa ja ilonen jouluku koko perheele.

Kieli hakkee ommaa väkeä

Mie kasusin ylös kahela kielelä, ruottin- ja meänkielelä. Minun vanhemitten kans mie porisin meänkieltä ja vanhemitten sisaruksitten kans ruottia. Mulla oli tuuri ko sain oppia kielen, solis yhtä hyvin saattanu olla niin ette minun vanhemat hyvästä tahosta olisit valihnee ette vain porista mulla ruottia.

Aikasin mie valittin taitelijanalan ja lähin mailmale. Taitelijoitten seassa soli okey ette olla erilainen, ette osata meänkieltä ja tulla tuntemattomasta maanosasta oli eksoottista. Ja onhan se mukava ette

saapii tuntea itteä vähän erikoisele mutta mulle oon tärkein siinä ette osata meänkieltä, se ette saaha tuntea sen yhtein-kuuluvaisuuden joka lähtee siitä ette puhuu kielen. Ei ainuasthaan joku harva sana vain koko keskustelu ilman ainuatakhaan sanna ruottiksi. Se oon nautinto.

Etelässäolon aikana mie menitin paljon minun sanavarastosta mutta nyt mie olen viimi vuositten aikana sanu takashiin enniinmiten kaikki. Mie porisen aika useasti meänkieltä ja opin sillä laila enämpi ja enämpi sanoja

jota mie laitun minun sanapanhuun. Mutta mie en ole porissu meänkieltä minun kläpile. Mie olen aina väliksi tehny yrityksiä mutta en jaksanu enämpi ko jonku päivän ja sitten taas menny takashiin ruottinkiehleen. Meänkieli ottaa liian kauon ja mie en oikein näe hyötyä siitä. Muttako mie hunteeraan perhään niin kieli oon tärkeä osa minun omasta leivästä, kohtapa kaikki mikä oon ollu luovaa ja mitä mie olen tehny viimi vuosina oon ollu liitetty kieheen. Niin onhan mulla ollu hyötyä siitä. Niin nyt mie

olen päättäny.

Meän neljäs lapsi joka tuli kesälä saapii oppia meänkielen. Mie kirjotan sen tässä niin ette mie saan vielä isoman syyn että pittää kiini päätöksestä. Se synty 22 päivä jyyviä ja nimi oon Diana ja siitä päivästä ko se aukasi silmät niin mie vain olen porissu meänkieltä sille. Minun vaimo tykkää ette Diana meänkielelä kuulostaa merkiliselletä mutta mie tykkään että se kuulostaa kauhniile.

Mie lopetan tämän pakinan joilaki rivilä jotka oon inspiroitu tekstisistä jonka tramatiikko Jonas

Jarl kirjotti mulle muutama vuosi sitten. Se asu jonku vuoen Pajalassa ja näki meän kielifreistauksia friskilä ulkoapäin-pärspäktiivilä.

Yks kieli hakkee kansaa, se koputtaa meän ovele mutta met emmä pätä sitä sisäle. Se tullee niinku lahja toisesta ajasta ja jos met emmä pätä sitä sisäle niin se tullee pal-letthuun kuolihaaksi sielä ulkona pakkasessa. Met satama kaikki freistata pelastaa sitä, myös se piehniin ja näöltä mitätönki yritys oon parempi ko ette ei tehä mithään. Jos met tuhlaama pois meän ajan

sillä ette riellä ette mikä oon paras tapa pelastaa sitä niin se ei tule elhään. Joka kerta ko met lausuma net unohtetut sanat niin se saapii hiukan lämpöä ja ellää vielä vähän aikaa.

Erling Fredriksson
Korektyyri: Erling Wande